

Informatīvais ziņojums

“Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu”

I. IEVADS

Informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu” ir sagatavots, pamatojoties uz 2019. gada 4. aprīļa Ministru kabineta rīkojuma Nr.155 “Par darba grupu” 3.3. punktu un Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību 202. punktā noteikto valsts aizsardzības attīstības virzienu – visaptverošu valsts aizsardzības sistēmu.

II. VISAPTVEROŠA VALSTS AIZSARDZĪBAS SISTĒMA

Visaptveroša valsts aizsardzība ir noteikta kā viena no valdības prioritātēm, kas paredz stiprināt aizsardzības spējas sasaistē ar valsts un sabiedrības gatavību pašorganizēties un pārvarēt krīzes. Ministru kabineta 2019. gada 8. janvāra sēdē (prot. Nr. 1 29. §) tika izskatīts Aizsardzības ministrijas sagatavotais informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā”¹, kurā iezīmēti nozīmīgākie visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas pamatelementi, tās darbības mērķi, uzdevumi un sasniedzamie rezultāti, kā arī veicamās darbības sistēmas pakāpeniskai ieviešanai. Līdz ar to 2019. gadā tika veiktas nozīmīgas iestrādes visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas procesā, kas tika apkopotas informatīvajā ziņojumā "Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu"².

Lai arī Latvija ir visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas sākumposmā, 2020. gadā notika aktīvs darbs pie sabiedrības informēšanas, normatīvo aktu pilnveidošanas, valsts un privātā sektora sadarbības stiprināšanas, kā arī sabiedrības iesaistes veicināšanas valsts militārajā aizsardzībā, kopā aptverot visus visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas pamatdarbības virzienus, lai stiprinātu valsts un sabiedrības gatavību pašorganizēties un pārvarēt krīzes. Covid-19 pandēmijas noteikto ierobežojumu un problemātikas dēļ arī visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas process tika pielāgots attiecīgajiem apstākļiem, taču vienlaikus ar Covid-19 saistītā krīzes situācija pierādīja, ka valstij ir nepieciešama visaptverošas valsts aizsardzības sistēma. Pieredzētais apliecina visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas nozīmīgumu, jo sistēma balstās uz visas sabiedrības un valsts institūciju gatavību pārvarēt jebkura veida krīzi.

III. STARPNOZARU SADARBĪBA VISAPTVEROŠAS VALSTS AIZSARDZĪBAS JAUTĀJUMU KOORDINĀCIJĀ

Visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešana aptver visas nozaru ministrijas, tādējādi arī 2020. gadā starpnozaru sadarbība visaptverošas valsts

¹ Informatīvais ziņojums “Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanu Latvijā”. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40462120>

² Informatīvais ziņojums "Par visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas progresu". Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40484513>

aizsardzības jautājumu koordinācijas ietvaros tika pārraudzīta no 2019. gadā izveidoto darba grupu puses. Ņemot vērā valstī izsludināto ārkārtējo situāciju, aktīvo Ministru kabineta darbu Covid-19 infekcijas izplatības un seku pārvarēšanas jomā, visaptverošas valsts aizsardzības jautājumu koordinācijas darba grupas sanāksmes ministru līmenī tika atliktas, balstoties uz noteiktajām valdības prioritātēm un Ministru kabineta noslodzi Covid-19 infekcijas izplatības pārvaldībā. Līdz ar ministriju iesaisti Covid-19 seku pārvarēšanā un Civilās aizsardzības operatīvās vadības centra mācībās, kas norisinājās 2020. gada 19.-20. augustā, 2020. gadā netika paredzētas ministriju resoriskās mācības. Savukārt darba grupa visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas izstrādei un nepieciešamās rīcības noteikšanai valsts sekretāru līmenī 2020. gadā tika sasaukta trīs reizes – 6. jūlijā, 19. oktobrī un 30. novembrī.

Esošie drošības vides apdraudējumi skar ne vien militāros izaicinājumus, bet arī daudzas citas jomas, kā, piemēram, finanšu sektoru. Pēc Covid-19 pandēmijas pirmā viļņa un ar to saistītās ekonomiskās lejupslīdes daudzviet pasaulē īpaši tika akcentēta nepieciešamība rūpīgi izvērtēt ārvalstu tiešo investīciju ieplūšanu valsts ekonomikā un tautsaimniecības noturībā. Ar Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes regulu 2019/452 tiek paredzēts izveidot regulējumu ārvalstu tiešo ieguldījumu Savienībā izvērtēšanai, ko dalībvalstis veiku, pamatojoties uz drošības vai sabiedriskās kārtības apsvērumiem. Nosakot, vai ārvalstu tiešie ieguldījumi varētu ietekmēt drošību vai sabiedrisko kārtību, dalībvalstis var apsvērt to iespējamo ietekmi uz kritisko infrastruktūru, kritiskām tehnoloģijām un divējāda lietojuma precēm, kritisku resursu piegādi, tostarp energopiegādi vai izejvielu piegādi, kā arī pārtikas nodrošinājumu, piekļuvi sensitīvai informācijai, kā arī plašsaziņas līdzekļu brīvību un plurālismu. Arī Latvijā tika stingri atbalstīta nepieciešamība rūpīgi novērtēt ārvalstu tiešo investīciju ieplūšanu katras valsts ekonomikā. Balstoties uz 2020. gada 25. jūnija Ministru prezidenta Artura Krišjāņa Kariņa izdoto rezolūciju Nr.8.5./2020-DOC-1567-1219 par nepieciešamību izstrādāt regulējumu, kas nosaka kārtību, kādā tiek veikta ārvalstu tiešo investīciju radīto potenciālo risku novērtēšana, tai skaitā paredzot valstij stratēģiski nozīmīgas jomas, Aizsardzības ministrijas valsts sekretāra vadītā darba grupa visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas izstrādei un nepieciešamās rīcības noteikšanai 2020. gadā pārraudzīja ministriju izvērtējumu par minētās regulas īstenošanu, izvērtēja trešo valstu investīciju potenciālo kontroles mehānismu iespējas un lēma par tālāko virzienu normatīvo aktu pilnveidošanā. Balstoties uz ministriju izvērtējumos secināto un valsts sekretāru darba grupas sanāksmēs pārrunāto, tika izstrādāti priekšlikumi Nacionālās drošības likuma VI. nodaļai (par nacionālajai drošībai nozīmīgu komercsabiedrību ierobežojumiem) saistībā ar nacionālajai drošībai nozīmīgu komercsabiedrību un to mijiedarbību ar kritisko infrastruktūru pilnveidošanu, kā arī būtisku līdzdalību vai izšķirošas ietekmes iegūšanu un patiesā labuma guvēja maiņu. Ekspertu līmeņa darbs pie grozījumu precizēšanas tika iesākts 2020. gada decembrī un tiek turpināts arī 2021. gadā, lai ieviestu detalizētāku regulējumu attiecībā uz kārtību, kādā izvērtējami iespējamie riski, kas izriet no ārvalstu tiešajām investīcijām, vienlaikus sekmējot nacionālās drošības stiprināšanu un visaptverošas valsts aizsardzības attīstību.

Lai stiprinātu pašvaldību kapacitāti un gatavību reaģēt krīzes situācijās, tajā skaitā kara vai militāro draudu gadījumā, Aizsardzības ministrija sadarbībā ar Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem 2020. gadā uzsāka īstenot mācības pašvaldību civilās aizsardzības komisijām. Mācību laikā tika izspēlētas dažādas situācijas, kurās civilās aizsardzības komisijām jānovērtē, jānovērš riski un jāizstrādā reaģēšanas plāns, lai nodrošinātu sabiedrību ar pamatvajadzībām militāra konflikta gadījumā. Mācību mērķis ir veicināt atbildīgo institūciju izpratni par rīcību apdraudējuma gadījumā.

Pašvaldību civilās aizsardzības komisiju mācības norisinājās 2020. gada septembrī Nacionālo bruņoto spēku militāro mācību cikla “Namejs 2020” ietvaros Balvos, Valmierā, Cēsīs, Gulbenē, Ogrē, Smiltē un Madonā. Ir plānots šāda veida mācības turpināt arī 2021. gadā. Lai nodrošinātu Rīgas civilās aizsardzības plāna (militārā apdraudējuma gadījumam) sekmīgi izstrādi, 2020. gada novembrī Aizsardzības ministrija rīkoja vairākas mācības Rīgas pašvaldības iestāžu un uzņēmumu pārstāvjiem, kas nodrošina kritiski svarīgās sabiedriskās kārtības un drošības funkcijas Rīgas pilsētā. Sanāksmēs tika pārrunātas iespējamās darbības militārā apdraudējuma gadījumā saistībā ar iedzīvotāju informēšanu un krīzes komunikāciju, pārvietoto personu transportēšanu un nodrošināšanu ar iztikas minimumu, evakuācijas un trauksmes gatavības plānošanu, kā arī tika runāts par sabiedriskās kārtības nodrošināšanu un atbalstu Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem. Mācībās izspēlētās apdraudējuma situācijas un ar to apzinātās nepieciešamās darbības sniedza ieskatu un izpratni par militārā apdraudējuma gadījuma sekmīgu pārvarēšanu no iesaistīto institūciju puses, kā rezultātā iegūtie secinājumi tiks izmantoti Rīgas civilās aizsardzības plāna izstrādes procesā.

Visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas procesā būtiska nozīme tiek piešķirta arī Nacionālo bruņoto spēku sadarbības attīstīšanai ar privāto sektoru, par piemēru minot pretmobilitātes jomu. Ņemot vērā, ka jāveicina tādas sistēmas izveide, lai Nacionālie bruņotie spēki spētu izvietot šķēršļus un aizsardzības pozīcijas jau krīzes sākumstadijā vai pat miera laikā, ir nepieciešams savlaicīgi identificēt sadarbības partnerus, jau laikus pielāgojot infrastruktūru, plānojot un apmācot personālu, kā arī organizējot vingrinājumus. Tādējādi Aizsardzības ministrija 2020. gada 17. augustā militārajā poligonā “Mežaine” rīkoja pretmobilitātes mācības – demonstrējumus, lai sadarbībā iesaistītās civilās institūcijas gūtu priekšstatu par Zemessardzes pretmobilitātes spējām – infrastruktūras, tehnikas un aprīkojuma izmantošanu valsts apdraudējuma gadījumā pretmobilitātes pasākumu īstenošanā.

IV. VISAPTVEROŠAS VALSTS AIZSARDZĪBAS SISTĒMAS IEVIEŠANAS PROGRESS

Sadarbības sekmēšana starp privāto un publisko sektoru aizsardzības jomā

Visaptverošas valsts aizsardzības ieviešanas sākotnējā posmā kā viena no prioritātēm tika izvirzīta sadarbības sekmēšana starp privāto un publisko sektoru aizsardzības jomā, tādējādi Aizsardzības ministrija ir uzsākusi ciešāku sadarbību ar valsts institūcijām, nevalstiskajām organizācijām un privātā sektora pārstāvjiem, lai organizētu mācības un pilnveidotu to zināšanas par nepieciešamo rīcību krīzes un kara gadījumā. Notikušo mācību izspēļu rezultāti likuši secināt, ka arī komersantiem ir nepieciešams organizēt mācības un regulāri apmācīt darbiniekus rīcībai krīzes situācijās, tādējādi Aizsardzības ministrija ir gatava turpināt izveidoto sadarbību ar privātā sektora pārstāvjiem, lai organizētu mācības un pilnveidotu uzņēmumu zināšanas par nepieciešamo rīcību krīzes un kara gadījumā. Balstoties uz Aizsardzības ministrijas secinājumiem par realizēto mācību norisi, tika konstatētas vairākas problēmas un izstrādāti priekšlikumi par turpmākajām darbībām valsts apdraudējuma pārvarēšanai kritisko pakalpojumu jomā, ieskaitot normatīvo aktu pilnveidošanu.

Balstoties uz Covid-19 pandēmijas pirmajā vilnī gūtajiem secinājumiem par pārtikas un pirmās nepieciešamības preču apriti, 2020. gadā Aizsardzības ministrija organizēja sanāksmes un galda mācības ar komersantiem (farmācijas uzņēmumiem, medikamentu tirgotājiem, pārtikas ražotājiem un tirgotājiem, lielākajiem veikalu

tīkliem, telekomunikācijas un enerģētikas uzņēmumiem) un nevalstiskajām organizācijām (turpmāk arī - NVO) Semināros un galda izspēlēs tika pārrunāta rīcība izņēmuma stāvokļa un kara laikā, kritisko funkciju darbības nepārtrauktības nozīme, kā arī pārtikas krājumu un preču piegādes ķēžu noturība. Aizsardzības ministrija aktīvi iesaistījās problēmjautājumu risināšanā par kritiskā personāla pieejamību mobilizācijas gadījumā. Tika aplūkota arī starpnozaru savstarpējās atkarības problemātika. Savukārt 2020. gada 17. decembrī Aizsardzības ministrija rīkoja pirmo virtuālo pārtikas hakatonu, kura mērķis bija izstrādāt modeli noturīgai pārtikas piegādes ķēdei, lai nodrošinātu Nacionālo bruņoto spēku pārtikas apgādi krīzes situācijā ar pašu ražotu pārtiku. Hakatonā, kurā piedalījās dažādi pārtikas ražotāji, apstrādātāji, loģistikas uzņēmumi un vairumtirgotāji, tika secināts, ka pārtikas piegādes mehānisms krīzes situācijām jāsadzīvo laicīgi, lai varētu noslēgt atliktās produkcijas piegādes līgumus ar dažādiem pārtikas piegādātājiem un ražotājiem.

Būtiska ir NVO iesaiste valsts aizsardzības stiprināšanā, tām pildot dažādas sabiedrībai svarīgas funkcijas. Līdz ar to viens no Aizsardzības ministrijas darbības virzieniem visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas procesā ir NVO lomas veicināšana un iesaiste aizsardzības plānošanas procesā. Līdz ar to visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanas procesa ietvaros 2020. gadā tika uzsākta ciešāka sadarbība ar tām NVO, kas ir izrādījušas interesi attīstīt sadarbību ar Aizsardzības ministriju dažādos virzienos. 2020. gada 18. februārī Aizsardzības ministrija organizēja apziņošanas vingrinājumu, lai pārbaudītu NVO spējas hipotētiskas krīzes situācijā informēt sabiedrību par notiekošo. Vingrinājuma ietvaros, kas ilga 12 stundas, NVO uzdevums bija izplatīt biedru, sadarbības partneru un citu personu vidū lūgumu apmeklēt Aizsardzības ministrijas izveidoto saiti mājaslapā www.sargs.lv. Rezultātā vingrinājumā piedalījās 17 NVO un vairāk nekā 4000 cilvēku. Lai pilveidotu elektroniskā bukleta “Kā rīkoties krīzes situācijā” saturu, tika piesaistīti vairāki valsts un NVO sektori (Pilsoniskā alianse, Latvijas Samariešu apvienība, Mednieku savienība, Latvijas Drošības un aizsardzības industriju federācija, Eiropas Latviešu apvienība). Savukārt 2020. gada 4. septembrī notika interaktīvā galda izspēle / diskusija ar NVO, izspēlējot dažādus krīzes scenārijus, lai veicinātu kopīgu izpratni par mūsdienu apdraudējumiem, kā arī dziļāk izprastu nepieciešamību pēc visaptverošas sabiedrības iesaistes nacionālajā drošībā. Iesaistot NVO visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas ieviešanā, tiek veicināta Latvijas sabiedrības patriotisko vērtību attīstība un gatavība iesaistīties valsts aizsardzībā. Sadarbības veicināšanas process ar NVO tika aktīvi uzsākts 2020. gada sākumā, taču Covid-19 pandēmijas noteikto ierobežojumu dēļ sadarbības intensitāte diemžēl ir samazinājusies. Taču turpmākie Aizsardzības ministrijas soļi saistībā ar NVO paredz to lomas noteikšanu visaptverošajā valsts aizsardzībā, veicot kopīgus vingrinājumus un izspēles.

Ar visaptverošu valsts aizsardzību saistītu normatīvo aktu virzība

2020. gadā tika apstiprināta jaunā Valsts aizsardzības koncepcija, kas ir dokuments, kurš sagatavots uz Militāro draudu analīzes pamata un kurā noteikti valsts militārās aizsardzības stratēģiskie pamatprincipi, prioritātes un pasākumi miera, valsts apdraudējuma un kara laikā. Kā viens no četriem galvenajiem darbības virzieniem valsts aizsardzībā ir minēta visaptverošā aizsardzība ar mērķi nodrošināt, ka valsts institūcijas, sabiedriskās organizācijas un pilsoņi vēlas aizstāvēt valsti un nodrošināt atbalstu Nacionālajiem bruņotajiem spēkiem, īstenot vitāli svarīgas funkcijas sabiedrības un tautsaimniecības pastāvēšanai, kā arī īstenot civilās aizsardzības pasākumus kara laikā. Dokumentā tiek uzsvērts, ka valsts un sabiedriskās kārtības sistēmas ir balstītas uz psiholoģisko noturību pret ārējo iedarbību. Savlaicīga un plānota

sagatavošanās ir būtiska, lai krīzes un kara laikā visi sabiedrības locekļi būtu informēti par saviem pienākumiem un iespējamajiem rīcības modeļiem. Valsts aizsardzības koncepcijā tiek akcentēts, ka visaptverošai valsts aizsardzībai ir jāveicina gatavības kultūra, lai iedzīvotāji mērķtiecīgi sagatavotos arī vissliktākajiem iespējamajiem scenārijiem, kā arī savā personīgajā un sabiedriskajā dzīvē būtu gatavi atbalstīt viens otru, tādējādi sniedzot lielāku drošības sajūtu un psiholoģisko noturību. Vienlaicīgi jāturpina stiprināt Zemessardzi un Jaunsardzi, jo šīs struktūras piedāvā iespēju katram pilsonim sagatavoties potenciālajam apdraudējumam, vienlaikus neatsakoties no civilās dzīves. Atbilstoši visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas principiem tika aktualizēts arī Valsts aizsardzības plāns, Valsts aizsardzības operatīvais plāns un Nacionālās drošības plāns.

Aktualizējot normatīvos aktus saistībā ar visaptverošu valsts aizsardzību, 2020. gadā Aizsardzības ministrija turpināja darbu pie 2019. gadā izstrādāto likumprojektu pilnveidošanas. Lai krīzes apstākļos tiktu nodrošinātas valsts pamatfunkcijas, Aizsardzības ministrija izstrādāja grozījumus 3 likumos (Mobilizācijas likumā³, Nacionālās drošības likumā⁴ un likumā “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”⁵) ar mērķi pilnveidot attiecīgo normatīvo regulējumu un sekmēt visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas īstenošanu. Ietvertās izmaiņas likumos skar sfēras, kas ir svarīgas valsts un sabiedrības funkcionēšanai ar mērķi pārvarēt jebkāda veida krīzi. Veiktie grozījumi Mobilizācijas likumā, Nacionālās drošības likumā un likumā “Par ārkārtējo situāciju un izņēmuma stāvokli”, kas nodrošinās kritisko funkciju un pakalpojumu nepārtrauktību, sekmēs tautsaimniecības noturību pret krīzēm, kā arī veicinās valsts pārvaldes institūciju sadarbību aizsardzības jautājumu koordinēšanā. 2020. gadā grozījumi tika apstiprināti Ministru kabinetā un pieņemti otrajā lasījumā (no trīs lasījumiem) Saeimā. Aizsardzības ministrijas rosinātās izmaiņas likumos akcentē vitāli svarīgo (kritisko) preču un pakalpojumu sniedzēju darbības nepārtrauktību, lai jebkuras krīzes laikā valsts un sabiedrības kontinuitāte tiktu nodrošināta, līdz ar to izstrādātie grozījumi paredz noteikt kritiskās infrastruktūras uzņēmumu darbības nepārtrauktības plānu izņēmuma stāvoklim un kritiskā (nemobilizējamā) personāla sarakstu izstrādi. Šajā sakarā Aizsardzības ministrija, balstoties uz saistīto institūciju un nozares ekspertu vērtējumu, ir rosinājusi papildināt Nacionālās drošības likumu ar jauno kritiskās infrastruktūras kategoriju (D kategoriju), attiecinot to uz iestādēm un komersantiem, kuru darbība ir kritiska valsts apdraudējuma pārvarēšanai un sabiedrības pamatpakalpojumu sniegšanai izņēmuma stāvokļa vai kara laikā. Respektīvi, militārā apdraudējuma gadījumā pastāv kritiskie pakalpojuma sniedzēji, kuriem nepieciešams nodrošināt pakalpojumus arī krīzes situācijā un uz kuriem attiektos pienākums strādāt, bet vienlaikus nebūtu samērīgi uzlikt šiem komersantiem visus tos pašus papildu pienākumus, līdzīgi kā tas paredzēts A, B un C kategorijas kritiskajai infrastruktūrai.

Nemot vērā, ka viens no visaptverošas valsts aizsardzības uzdevumiem ir aizsardzības stratēģiju pilnveidošana, kas paredz arī Latvijas kritiskās infrastruktūras aizsardzību, valsts pārvaldes institūciju aizsardzību, piegāžu drošību, drošu komunikācijas tīklu uzturēšanu un citus uzdevumus, Aizsardzības ministrija ir rosinājusi grozījumus Nacionālās drošības likumā, lai ierobežotu pieeju nacionālajai drošībai un valsts aizsardzībai svarīgai informācijai (ģeotelpiskajai informācijai, tehniskajai dokumentācijai un datiem, kā arī citai objektu raksturojošai informācijai)

³ <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=691/Lp13>

⁴ <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=692/Lp13>

⁵ <http://titania.saeima.lv/LIVS13/saeimalivs13.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttcategory=690/Lp13>

par noteiktiem nekustamā īpašuma objektiem, tādējādi novēršot potenciālu apdraudējumu valsts drošībai.

2020. gada 25. augustā tika pieņemts Iekšlietu ministrijas sagatavotais valsts civilās aizsardzības plāns⁶, kuru izstrādāja Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienests sadarbībā ar citām institūcijām. Valsts civilās aizsardzības plāns nosaka katastrofas pārvaldīšanas subjektu kompetenci un rīcību katastrofas pārvaldīšanas pasākumu īstenošanā - preventīvajos, gatavības, reaģēšanas un seku likvidēšanas pasākumos. Plāns attiecas uz valsts un reģionāla mēroga katastrofām vai katastrofu draudu gadījumiem, kā arī plāns iekļauj informāciju par atbalsta sniegšanu valsts aizsardzības sistēmai, nosakot civilās aizsardzības sistēmas darbību gadījumos, ja noticis militārs iebrukums vai sācies karš. Civilās aizsardzības sistēmas galvenais uzdevums ir nodrošināt cilvēku, vides un īpašumu drošību, savlaicīgi prognozējot iespējamus draudus, kā arī sniegt palīdzību katastrofā cietušajiem. Jaunais civilās aizsardzības plāns tika papildināts ar 35 iespējamiem apdraudējumiem, kurus apzinājušas katastrofas pārvaldīšanas institūcijas.

Pieredzētā situācija valstī saistībā ar Covid-19 pierādīja, ka valsts rezervju sistēmas veidošana ir vitāli svarīga un ir viens no visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas elementiem. Līdz ar to 2020. gadā tika pievērsta pastiprināta uzmanība rezervju sistēmas uzturēšanai, jo katram valsts sektoram ir jāapzina tas preču un pakalpojumu klāsts, kura pieejamība krīzes situācijās varētu tikt apdraudēta, un jāspēj nekavējoties reaģēt uz potenciālajām krīzes situācijām. Piemēram, 2020. gadā Ekonomikas ministrija, Satiksmes ministrija un Zemkopības ministrija sagatavoja kopīgu informatīvo ziņojumu, apkopojot priekšlikumus kārtībai, kādā noteikt stratēģiski nozīmīgu preču un prekursoru sarakstu, kuru uzkrājumi veidojami krīzes laikā un kuru aprīte tirgū un eksports ir ierobežojams⁷. Situācijas analīze tika veikta enerģētikas, transporta, sakaru, lauksaimniecības un pārtikas ražošanas jomās. Ņemot vērā informatīvā ziņojuma secinājumus, attiecīgajām ministrijām līdz 2021.gada 1.decembrim ir uzdevums izveidot katrai nozarei atsevišķus stratēģiski nozīmīgu preču, izejvielu, materiālu un prekursoru sarakstus, kuru uzkrājumi veidojami krīzes laikā un kuru aprīte brīvajā tirgū un eksports ir ierobežojams.

Sabiedrības informēšana par rīcību jebkuras krīzes situācijā

Ieviešot visaptverošu valsts aizsardzības sistēmu, Aizsardzības ministrija piešķir būtisku lomu ne vien valsts atbildīgo dienestu un iestāžu darbībai, bet arī iedzīvotāju un visas sabiedrības aktīvai līdzdalībai krīžu pārvarēšanā.

2020. gadā Aizsardzības ministrija ciešā sadarbībā ar Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestu, Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestu, Valsts policiju un Valsts robežsardzi, kā arī citiem sadarbības partneriem un nevalstiskajām organizācijām izstrādāja bukletu "Kā rīkoties krīzes gadījumā", kas no 2020. gada 3. jūnija ir elektroniski pieejams aizsardzības nozares ziņu portālā "Sargs.lv"⁸.

Buklets ir publicēts trīs valodās – latviešu, krievu un angļu, lai tajā atrodamais saturs būtu saprotams un pieejams ikvienam Latvijas iedzīvotājam. Tāpat buklets ir izdots Braila rakstā un palielinātā drukā, lai informācija par rīcību krīzes gadījumā būtu viegli pieejama arī vājredzīgajiem un neredzīgajiem Latvijas iedzīvotājiem. Braila

⁶ Valsts civilās aizsardzības plāns. Pieejams:

<http://tap.mk.gov.lv/lv/mk/tap/?pid=40480284&mode=mk&date=2020-08-25>

⁷ Informatīvais ziņojums "Par priekšlikumiem kārtībai, kādā noteikt stratēģiski nozīmīgu preču un prekursoru sarakstu, kuru uzkrājumi veidojami krīzes laikā un kuru aprīte brīvajā tirgū un eksports ir ierobežojams".

Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40496377>

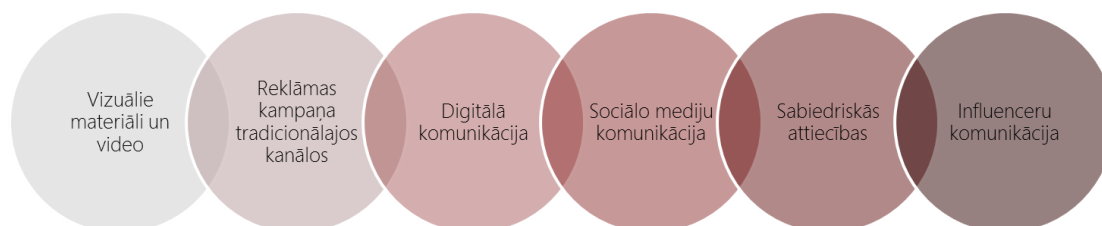
⁸ www.sargs.lv/lv/tema/72stundas

rakstā buklets izdots 135 eksemplāros, palielinātā drukā latviešu valodā – 428 eksemplāros un palielinātā drukā krievu valodā – 200 eksemplāros.

Bukleta mērķis ir sniegt praktiskas zināšanas, kā uzlabot iedzīvotāju gatavību un rīcību krīzes situācijās vai kara gadījumā. Bukletā atrodami ieteikumi, piemēram, par to, kā salikt ārkārtas gadījumu somu, kādiem pārtikas produktiem un medikamentiem jābūt mājās un kā atpazīt atbildīgos valsts dienestus, kuri krīzes gadījumā sniegtu palīdzību un atbildētu par sabiedrisko kārtību. Bukleta simbols ir starptautiski atzītais standarts 72 stundas jeb 3 diennaktis, kas ir minimālais periods, kura laikā iedzīvotājiem pašiem būtu jāspēj nodrošināt sevi līdz brīdim, kad atbalstu spēs sniegt atbildīgie dienesti.

Bukleta izstrādē Aizsardzības ministrija ņēma vērā fokusa grupu analīzi dažādās mērķauditorijās, kas sniedza padziļinātu ieskatu par Latvijas iedzīvotāju draudu izpratni un iedzīvotāju gatavību krīzēm, kā arī nepieciešamo komunikācijas veidu un valodu. Lai arī iecere par šāda bukleta realizāciju sākotnēji bija plānota tikai 2020. gada rudenī un drukātā veidā, tomēr Covid-19 pandēmija izgaismoja nepieciešamību pēc strukturētas informācijas, ko iedzīvotāji varētu izmantot pēc iespējas ātrāk. Tādējādi Aizsardzības ministrija pieņēma lēmumu izplatīt bukletu elektroniski jau 2020. gada jūnijā, lai tas nekavējoties sasniegtu pēc iespējas plašāku iedzīvotāju skaitu, iepazīstinot ar informāciju, kā rīkoties krīzes situācijās. Valsts aizsardzība, pirmkārt, sākas pašu mājās un ir atkarīga no ikviena valsts iedzīvotāja, tādēļ, apzinoties elektroniskā formāta iespējas, Aizsardzības ministrija aicināja ikvienu Latvijas iedzīvotāju parūpēties arī par saviem tuviniekiem un iepazīstināt ar šī bukleta saturu līdzcilvēkus – vecākus, vecvecākus, kaimiņus, kuriem nav iespēju piekļūt elektroniskajiem pakalpojumiem. Tāpat Aizsardzības ministrija aicināja arī ikvienu iestādi, nevalstisko organizāciju un uzņēmumu sniegt ieguldījumu valsts aizsardzībā un kļūt par 72 stundu vēstnesi – izplatīt šo bukletu elektroniski, veicot nozīmīgu darbu visai Latvijas sabiedrībai. Sabiedrības informēšanā par rīcības bukletu 2020. gadā iesaistījās Valsts kanceleja, Iekšlietu ministrija, Valsts ieņēmumu dienests, skolvadības portāls “E-klase”, Rīgas dome un citas pašvaldības, Latvijas Radio, Latvijas Televīzija, TV3, SIA “Rīgas Satiksme”, AS “Pasažieru vilciens”, VAS “Ceļu satiksmes drošības direkcija”, Latvijas Evaņģēliski luteriskā baznīca, biedrība “Latvijas Pilsoniskā alianse”, mazumtirdzniecības uzņēmums “Maxima”, individuālais komersants “INGA DESIGN” un citi sadarbības partneri.

Lai vairotu sabiedrības zināšanas par rīcību jebkurā krīzes situācijā, Aizsardzības ministrija laika posmā no 2020. gada oktobra līdz decembrim arī īstenoja četru nedēļu sabiedrības informēšanas kampaņu par rīcības bukletu “Kā rīkoties krīzes gadījumā”. Kampaņas mērķis bija aicināt Latvijas iedzīvotājus aizdomāties par nepieciešamību savlaicīgi sagatavoties krīzes situācijām, lai iegūtās zināšanas ļautu pārvarēt krīzes pirmās 72 stundas mierīgi. Kampaņas pirmo divu nedēļu temats bija sagatavošanās krīzei un otro divu nedēļu – sagatavošanās krīzei un palīdzēšana tuvākajiem. Komunikācijas kampaņa ietvēra šādus taktiskos risinājumus:

Par sabiedrības informēšanas kampaņas centrālo tēlu tika izvēlēts jauniešs, eksperts Mieriņš, kura misija ir aicināt saglabāt mieru un skaidrot, ka ikvienam sabiedrības loceklim, neatkarīgi no vecuma, ir būtiski būt informētam un zinošam par rīcību krīzes gadījumā un savu atbildību tajā.

Kampaņas ietvaros tika radīti vizuāli un audiovizuāli materiāli, kuros eksperts Mieriņš aicināja iepazīties ar bukletu, sagatavoties jebkurai krīzes situācijai un palīdzēt to izdarīt saviem tuvākajiem, tostarp, šie video: <https://youtu.be/PJF7R1seGFU>, <https://youtu.be/6hIL3K3LDgw>

Kampaņas reklāmas aktivitātes ietvēra reklāmu 10 kanālos – video rullīti LTV1 un digitālo reklāmu Inbox.lv, Lsm.lv, Ltv.lv, Replay.lv, Xtv.lv, Google, Youtube, Facebook un Instagram. Reklāma televīzijā

sasniedza 1 799 249 skatītāju lielu auditoriju, reklāmai digitālajā vidē bija 3 585 724 skatījumu, un buklets “Kā rīkoties krīzes gadījumā” tika atvērts 24 666 reizes. Kampaņas reklāmas aktivitāšu rezultāti pārsniedza sākotnēji plānotos, kas nozīmē, ka reklāmas risinājums mērķauditorijā guva lielu atzinību. Ar mērķi informēt sabiedrību par Aizsardzības ministrijas izstrādāto rīcības bukletu “Kā rīkoties krīzes gadījumā” un vairot ikviena Latvijas iedzīvotāja zināšanas par rīcību jebkurā krīzes situācijā kampaņas laikā par 72 stundu vēstnešiem kļuva trīs uzņēmumi – lielākais pašmāju degvielas uzpildes staciju tīkls “Virši”, mobilo sakaru operators “LMT” un tirdzniecības centrs internetā “220.lv”. Vēstnešu komunikācijas laikā, iesaistoties gan sabiedrībā zināmām personībām, gan uzņēmumiem “220.lv”, “VIRŠI” un “LMT”, izdevās sasniegt daudzveidīgu auditoriju, jo vēstneši pārstāvēja dažādas vecuma un interešu grupas. Ar kampaņas vēstnešu, sabiedrībā zināmu personu palīdzību, tika sasniegta 179 tūkstošu liela auditorija. Tāpat tika iniciētas 20 publikācijas par kampaņas tematiem dažādos kanālos nacionālā un reģionālā līmenī. Buklets ir primāri pieejams aizsardzības nozares ziņu portālā sargs.lv, tādēļ galveno kampaņas efektivitāti demonstrē sasniegtie portāla sargs.lv apmeklējumi – portāla apmeklētība latviešu valodā pieauga par 89,06%, krievu valodā – par 81,73% un angļu valodā – par 4,3%. Līdz ar to var secināt, ka kampaņas laikā pieauga bukleta atpazīstamība un Latvijas iedzīvotāju informētība par rīcību jebkuras krīzes situācijā.

Komunikāciju par bukletu “Kā rīkoties krīzes gadījumā” Aizsardzības ministrija plāno turpināt ilgtermiņā. 2021. gadā plānots turpināt popularizēt bukletu dažādām mērķauditorijām, izglītot sabiedrību par sagatavošanos jebkura veida krīzei indivīda līmenī un vērst uzmanību gatavībai pārvarēt krīzes kopienas līmenī.

Sabiedrības izglītošana un valstiskuma pamatu pasniegšana Latvijas skolās

Valsts aizsardzības mācība Latvijas vidējās izglītības iestādēs kā obligāts mācību priekšmets plānota no 2024. gada 1. septembra. Atbilstoši Ministru kabineta 2019. gada 11. jūnijā atbalstītajam informatīvajam ziņojumam par valsts aizsardzības mācības ieviešanu un Jaunsardzes attīstību līdz 2027. gadam Jaunsardzes centrs 2020. gadā mērķtiecīgi paplašināja vidējās izglītības iestāžu tīklu, kurās jau šobrīd jauniešiem ir iespēja apgūt valsts aizsardzības mācības priekšmetu (šobrīd 68 vidējās izglītības iestādes), kā arī, ievērojot visus Covid-19 ierobežošanai noteiktos pasākumus, organizēja valsts aizsardzības mācības nometnes.

Valsts aizsardzības mācības nometnēs jaunieši apgūst zināšanas un iemaņas, kuras mācību gada laikā izglītības iestādes telpās un teritorijā nav iespējams īstenot, piemēram, orientēšanos, topogrāfiju, šaušanu ar mazkalibra ieroci. Dalība šajās nometnēs ir brīvprātīga. 2020. gada vasarā 10. klašu nometni pabeidza 74 jaunieši, bet 11. klašu nometni – 40 jaunieši. Īstenojot nometni 11. klasēm, noslēdzās 2018. gadā uzsāktais pilotprojekts, kura ietvaros 13 vidējās izglītības iestādes Latvijā pirmās uzsāka īstenot valsts aizsardzības mācību.

2020. gada nogalē Saeima trešajā un galīgajā lasījumā pieņēma Aizsardzības ministrijas izstrādāto Valsts aizsardzības mācības un Jaunsardzes likumu, kas stājās spēkā šī gada 5. janvārī. Likums regulē ar valsts aizsardzības mācības īstenošanu saistītus pasākumus, tai skaitā arī nosakot, ka gadījumos, kad jaunieša reliģiskā vai filozofiskā pārliecība neļauj apgūt kādu no šī priekšmeta tematiem, jaunsargu instruktors mācību saturu pielāgo viņam individuāli. Ar minēto likumu tiek noteikts, ka valsts aizsardzības mācību ir tiesīgi īstenot tikai kvalificēti jaunsargu instruktori, vienlaikus paredzēts, ka pilsoniskās līdzdalības tematu pasniegšanu var deleģēt nevalstiskajām organizācijām.

2020. gada 2. jūnijā Ministru kabinets atbalstīja konceptuālo ziņojumu "Par profesionālās vidējās izglītības iestādes izveidi", kas paredz Aizsardzības ministrijai savā pakļautībā izveidot pulkveža O. Kalpaka profesionālo vidusskolu Skrundas novada Rudbāržos, nodrošinot iespēju jauniešiem iegūt jaunākā līmeņa militārā vadītāja kvalifikāciju. Pēc Ministru kabineta konceptuālā atbalsta saņemšanas uzsākts intensīvs darbs pie izglītības iestādes darbības uzsākšanai nepieciešamās dokumentācijas izstrādes.

Visaptverošas valsts aizsardzības sistēmas galamērķis ir panākt, lai katra institūcija, uzņēmums, mājsaimniecība un indivīds zinātu savu lomu un rīcības modeli krīzes un kara gadījumā. Tādēļ arī 2021.gadā tiek plānots turpināt dažādu semināru, galda izspēļu un citu pasākumu organizēšanu, lai veicinātu valsts un sabiedrības izpratni, noturīgumu un kontinuitāti krīzes un kara laikā. 2021. gadā Aizsardzības ministrija, ieviešot visaptverošu valsts aizsardzības sistēmu, īpaši pievērsīs uzmanību valsts un sabiedrības svarīgu funkciju darbības nepārtrauktības jautājumiem, iesaistot valsts un pašvaldību institūcijas, kā arī dažādu nozaru komersantus.

Ministru prezidenta biedrs, aizsardzības ministrs

Artis Pabriks

Valsts sekretārs

Jānis Garisons

I.Rublevska
67335088
Ieva.Rublevska@mod.gov.lv